



มองวัฒนธรรมเกาหลีผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี

วีรญา กังวานเจตสุข*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Korean Culture Seen Through the Whanki Museum

Weeraya Kungwanjersuk*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 27 March 2025

Revised 14 May 2025

Accepted 20 May 2025

คำสำคัญ

คิมฮวันกี

ชา-กย็อง

ผลิตสร้างพื้นที่

พิพิธภัณฑ์ศิลปะเกาหลี

มโนทัศน์วัฒนธรรมเกาหลี

* Corresponding author

E-mail address:

weeraya.kwjs@gmail.com

บทคัดย่อ

‘พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี’ เป็นพื้นที่แสดงผลงานของ ‘คิมฮวันกี’ ศิลปินแนวนามธรรมที่โด่งดังของวงการศิลปะเกาหลี พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีแห่งนี้ไม่เพียงเป็นอาคารที่จัดแสดงภาพวาดขนาดใหญ่ของเขา แต่ยังเป็นอนุสรณ์สถานของโลกศิลปะของคิมฮวันกี นับว่าพื้นที่แห่งนี้ได้เปิดเผยผลงานของเขาที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมเกาหลีที่แฝงตัวในที่ต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อจัดแสดงผลงานของคิมฮวันกีอย่างเดียวนั้น แต่ยังมีจุดประสงค์ในการเป็นศูนย์ให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับศิลปะ และส่งเสริมผลงานของศิลปินรุ่นใหม่อีกด้วย โดยมีนัยการพิเศษที่จัดขึ้นตามวาระ เปิดพื้นที่ให้กับศิลปินหน้าใหม่ได้แนะนำผลงานของตนเองในพื้นที่อันทรงเกียรติแห่งนี้ โดยวิจัยนี้ต้องการสำรวจถึงการผลิตและนำเสนอวัฒนธรรมเกาหลี และส่งต่อให้กับผู้เข้าชม รวมถึงผ่านปฏิบัติการบนพื้นที่แห่งนี้ได้ทำให้เกิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรมเกาหลี วิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี ด้วยแนวคิดของการผลิตสร้างพื้นที่ (production of space) ของ Henri Lefebvre เพื่อทำความเข้าใจพื้นที่ในฐานะวัตถุทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบ การปฏิบัติทางพื้นที่ พื้นที่แสดงภาพแทน และพื้นที่ที่ถูกแทนความหมาย พบว่าพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีเป็นพื้นที่ที่ถ่ายทอดความรู้เชิงวัฒนธรรม และมีการผลิตสร้างวัฒนธรรมเกาหลีในพื้นที่ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่พบในพื้นที่ที่ถูกแทนความหมายแฝงไปด้วยมโนทัศน์ของวัฒนธรรมเกาหลี

Keywords:

Kim whanki,
Cha-gyeong,
production of space,
Korean Art Museum,
the concept of Korean culture

Abstract

The 'Whanki Art Museum' was established in honor of 'Kim Whanki,' a famous abstract artist of Korean art. This area called the Whanki Art Museum is not only a building or a space that displays his large paintings but also a monument to Kim Whanki's art world. This area has revealed his works representing Korean culture during the era of modern art. This art museum was built not only to exhibit Kim Whanki's works but also to serve as a community education center for art and to promote works of young artists. A special exhibition was held on this agenda, opening a space for new artists to introduce their own works in this prestigious area. This research seeks to explore the production of Korean culture and how it is then transmitted to visitors. Finally, this research will examine how Korean culture is reproduced through the operations at the Whanki Art Museum site. The research analyzed the area of the Whanki Art Museum with the concept of production of space by Henri Lefebvre. To understand and analyze the area as one of the cultural objects, this research considers whether it is a composition, spatial practice, representational space, and/or a representation of space. In understanding this space, it was found that the Whanki Art Museum is a cultural knowledge transfer area and Korean culture is produced in the area and symbols created within. Found in the art museum, the meaning-replaced space is surrounded by the concept of Korean culture.

1. บทนำ

ภาพวาด 'Universe 5-IV-71 #200 (จักรวาล; 우주)' ของจิตรกรเกาหลีนามว่า คิมฮวันกี (김환기; ค.ศ. 1913-1974) ถูกประมูลไปในราคาสูงกว่า 101,955,000 HKD หรือประมาณ 13.2 พันล้านบาทเมื่อไม่กี่ปีก่อน (Christies)¹ จากราคาประมูลภาพวาดของเขาที่สูงลิบทำให้ไม่ต้องสงสัยว่า ผลงานของคิมฮวันกีเป็นที่ยอมรับในสายตาชาวโลกแค่ไหน เขาเป็นศิลปินแนวนามธรรมที่โด่งดังเป็นอันดับต้น ๆ ของเกาหลี และถือได้ว่าเป็นตัวแทนศิลปะร่วมสมัยเกาหลี ผลงานของคิมฮวันกีได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวางในการสะท้อนเรื่องราวของธรรมชาติผ่านการนำเสนอแบบนามธรรม ในปัจจุบันแม้คิมฮวันกีได้จากโลกนี้ไปหลายทศวรรษแล้วก็ตาม แต่ผลงานของเขายังคงเป็นที่พูดถึง และนิยมอยู่ ไม่เพียงเท่านั้น คิมฮวันกียังมีพิพิธภัณฑ์ศิลปะเป็นของตนเองชื่อว่า "ฮวันกีมิซุลกวัน (환기미술관)" หรือ พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี

พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี ตั้งอยู่ย่านนัมมัม เขตจองโน กรุงโซล (부암동 종로구 서울특별시) เปิดให้บริการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 ด้วยการออกแบบของสถาปนิกอู-กยูซึง (우규승) โดยเจตนาของคิมฮวันกี (김환기) ผู้เป็นภรรยาของคิมฮวันกี พวกเขาได้มีส่วนร่วมสำคัญในการออกแบบที่แห่งนี้ซึ่งจะจำลองโลกศิลปะของคิมฮวันกีส่งต่อให้กับผู้เข้าชม และผู้คนที่สนใจในศิลปะเกาหลีสมัยใหม่ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้ได้ดำรงอยู่กว่าสามทศวรรษ แม้พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้จะถูกสร้างขึ้นหลังจากคิมฮวันกีจากโลกนี้ไป แต่ด้วยการออกแบบร่วมกันระหว่างคิมฮวันกีผู้ซึ่งเป็นภรรยาที่รักของคิมฮวันกี และสถาปนิกอู-กยูซึงซึ่งเป็นมิตรแท้ของเขา ทำให้พื้นที่ที่เรียกว่าพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีนี้ ไม่ใช่เป็นแค่ตึกหรืออาคารที่จัดแสดงภาพวาดขนาดใหญ่ของเขา แต่ยังเป็นอนุสรณ์สถานแห่งโลกศิลปะของคิมฮวันกี นับได้ว่าที่แห่งนี้ได้เปิดเผยผลงานของเขาที่แฝงไปด้วยตัวตน และเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมเกาหลีในช่วงยุคสมัยใหม่

พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อจัดแสดงผลงานของคิมฮวันกีอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีจุดประสงค์ในการเป็นศูนย์ให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับศิลปะ และส่งเสริมผลงานของศิลปินรุ่นใหม่อีกด้วย โดยมีนิตยสารพิเศษที่จัดขึ้นตามวาระและโอกาสเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับศิลปินหน้าใหม่ได้แนะนำผลงานของตนเองในพื้นที่อันทรงเกียรติแห่งนี้ ไม่เพียงเท่านั้น โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมผนวกเข้ากับวัสดุจากธรรมชาติโอบรับความสวยงามของผลงานอย่างประจวบเหมาะ พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีบรรจุไว้ซึ่งความงามทางสถาปัตยกรรมผสมผสานสอดคล้องเหมาะสมไปกับผลงานของคิมฮวันกี และโอบอุ้มความทรงจำและความคิดของจิตรกรชาวเกาหลีคนนี้ไว้ อีกทั้งยังบันทึกช่วงเวลาซึ่งสะท้อนมนต์เสน่ห์วัฒนธรรมเกาหลีที่ผูกพันกับธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้น บทบาทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะต่อชุมชนในเรื่องการสื่อสารและ

¹ Christie's Live auction 15618.

สืบทอดองค์ความรู้ทางศิลปะเกาหลียังเป็นพันธกิจหลักที่มุ่งเน้นการให้ความรู้เชิงวัฒนธรรมทุกองค์ประกอบที่กล่าวถึงข้างต้นได้เคลื่อนไหวอย่างอิสระในขอบเขตของพื้นที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เมื่อเปิดประตูเดินเข้าไปยังพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็เปรียบดั่งการเปิดไดอารี่ของใครสักคนอ่านซึ่งแต่ละหน้า เสมือนแต่ละห้องของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ ที่เชื่อมต่อร้อยเรียงเรื่องราวและผลงานที่จัดแสดงไว้ในแต่ละห้อง การพลิกกระดาษไปที่ละหน้า ดังเช่นการเดินทางเข้าไปชมผลงานห้องหนึ่งค่อย ๆ ทำความรู้จักกับผลงานแต่ละชิ้น และชื่นชมดื่มด่ำไปกับบรรยากาศในที่ตั้งนั้น การเล่าเรื่องวัฒนธรรมเกาหลีที่ถ่ายทอดผ่านผลงานของศิลปินผ่านตัวอาคารสถานที่แห่งนี้ นับว่าไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่มิติทางกายภาพ แต่ยังมีมิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่อีกด้วย

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ผลงานทางศิลปะได้หล่อหลอมความคิด วัฒนธรรม และเอกลักษณ์แห่งยุคของประเทศนั้น ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านตัวศิลปิน และพิพิธภัณฑ์ศิลปะมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่นำเสนอวัฒนธรรมในรูปแบบผลงานทางศิลปะ ทั้งผลงานศิลปะและพิพิธภัณฑ์ศิลปะต่างมีความสำคัญไม่ต่างกัน โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์เฉพาะที่เป็นของศิลปินเจ้าของผลงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมที่เป็นแก่นสารเนื้อเรื่องหลักของเรื่องราวที่เล่าจากผลงานไปสู่พื้นที่จึงเป็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการทำความเข้าใจรหัสต่าง ๆ ที่แฝงไว้ทั้งในผลงานและพื้นที่จัดแสดงผลงานว่ามีหน้าที่ (function) และมีความหมาย (value) อย่างไร

ในวิจัยนี้ ผู้วิจัยพยายามศึกษาการผลิตสร้างวัฒนธรรมเกาหลีผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็ ไม่ว่าจะ เป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออกทางอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลงานของศิลปินคิมฮวันก็ ซึ่งเปรียบเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็ทำหน้าที่เก็บรักษา และจัดแสดงผลงานของเขา นอกจากนั้น กิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ต้องการศึกษา ในวิจัยนี้จะค่อย ๆ ทำการสำรวจตามขั้นตอนของการกระทำทางสังคมในพื้นที่ การให้ข้อมูล และเป็นสิ่งสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกผลิตขึ้นใหม่ หรือผลิตซ้ำในพิพิธภัณฑ์

คิมฮวันก็เป็นจิตรกรตัวแทนของศิลปินร่วมสมัยเกาหลีแวนนามธรรมกลุ่มแรก ผลงานของคิมฮวันก็ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงยุค 70 ที่เขาใช้ชีวิตและผลิตผลงานอยู่ที่นิวยอร์ก เป็นภาพวาดแวนนามธรรมเกือบทั้งหมด การชมผลงานของคิมฮวันก็อาจจำเป็นต้องมีความเข้าใจและความสนใจเกี่ยวกับศิลปะแวนนามธรรมและวัฒนธรรมเกาหลี อย่างไรก็ตาม ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะแม่มะจะมีการอธิบายผ่านสูจิบัตรหรือสื่อต่าง ๆ หรือบทบรรยายที่ทางภัณฑารักษ์ (curator) เตรียมไว้ แต่การตอบสนองต่อผลงานหรืออาคารสถานที่เชิงวัฒนธรรมสามารถผลิตซ้ำได้เสมอจากผู้เข้าชม ฉะนั้น นอกเหนือจากผลงานแล้ว พื้นที่อย่างพิพิธภัณฑ์ศิลปะยังเป็นกระบวนการสำคัญในการให้ความเข้าใจ และชื่นชมผลงาน นิทรรศการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

ไม่เพียงแต่แสดงผลงานของศิลปิน แต่ยังเป็นการเล่นถึงความตั้งใจ กระบวนการ และความงามของตัวอาคารและพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ด้วยที่แฝงไปด้วยมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมเกาหลี

วิจัยนี้จึงได้พยายามที่จะตรวจสอบกรอบของทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดของการผลิตพื้นที่ทางสังคมและสำรวจความเป็นไปได้เชิงประสบการณ์ กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ที่สังเกตเห็นในปัจจุบันโดยต้องการนำเสนอพิพิธภัณฑ์ศิลปะในมุมมองที่แตกต่างมากขึ้น โดยการศึกษาพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่มีประวัติศาสตร์ยาวนานพอที่จะทำความเข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ และปัจจัยทางพื้นที่เชิงวัฒนธรรม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการผลิตสร้างและผลิตซ้ำวัฒนธรรมเกาหลีผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ โดยใช้แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมเกาหลีที่ซ่อนอยู่ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมเกาหลีที่สื่อสารผ่านผลงานศิลปะ และผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่
- 2) เพื่อวิเคราะห์ฟังก์ชันของพื้นที่ที่นำเสนอผลงานศิลปะที่ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง ผ่านแนวคิดการสร้างพื้นที่ (production of space) ของ Henri Lefebvre
- 3) เพื่อสำรวจลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่เป็นภาพตัวแทนของวัฒนธรรมเกาหลี
- 4) เพื่อเป็นจุดเริ่มสำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศิลปะเกาหลีในประเทศไทยต่อไป

1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการผลิตสร้างพื้นที่ในการนำเสนอ หรือเป็นภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมเกาหลีผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ โดยสำรวจรายละเอียดวัฒนธรรมเกาหลีที่ถูกสร้างขึ้นผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ โดยผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ทั้งสามส่วนเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมเกาหลีที่เป็นภาพแทนผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ และรวมรายละเอียดถึงลักษณะทางกายภาพภายนอก และลักษณะภายในของตัวพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงผลงานในนิทรรศการพิเศษ คำอธิบายนิทรรศการที่ปรากฏในสูจิบัตร หรือหน้าเว็บไซต์

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยลงพื้นที่ตรวจสอบพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่โดยเข้าชมนิทรรศการพิเศษ และสำรวจพื้นที่ภายนอกของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ และตรวจสอบข้อมูลการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับตัวพื้นที่อันหมายถึงพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ โดยขอบเขตของนิทรรศการคือ ตั้งแต่เปิดทำการจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะนิทรรศการพิเศษครบรอบการเปิดพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีกี่ทุก 10 ปี 20 ปี และ 30 ปี โดยศึกษาความหมายของพื้นที่ผ่านแนวคิดการสร้างพื้นที่ของ Henri Lefebvre มาใช้ทำความเข้าใจบริบทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ งานวิจัยชิ้นนี้นับเป็น

งานวิจัยบุกเบิกในการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะเกาหลี และพิพิธภัณฑ์ศิลปะเกาหลีในประเทศไทย

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1) งานวิจัยนี้ใช้ระบบการถอดเสียงภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยอ้างอิงตามเกณฑ์ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 กำหนดหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทย และใช้ระบบการถอดเสียงภาษาเกาหลีเป็นภาษาอังกฤษด้วยระบบ Revised Romanization of Korean ในเว็บไซต์ https://roman.cs.pusan.ac.kr/input_eng.aspx

2) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา สำนวนรายละเอียดวัฒนธรรมเกาหลีที่ถูกสร้างขึ้นมาบนพื้นที่หนึ่ง คือ พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี ซึ่งจะรวมรายละเอียดถึงลักษณะภายนอกและลักษณะภายใน อย่างเช่น ลักษณะการโครงสร้างไปจนถึงการแสดงผลงาน อีกทั้ง คำอธิบายที่ทางพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีได้นำเสนอไว้ ไม่ว่าจะเป็น คำอธิบายนิทรรศการที่ปรากฏในสูจิบัตร หรือหน้าเว็บไซต์ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ทั้งสามส่วนเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมเกาหลีที่ถูกส่งผ่านหรือผลิตซ้ำเป็นภาพแทนผ่านพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี และจะวิเคราะห์เพียงผลงานของคิมฮวันกีเท่านั้น เนื่องจากการจัดแสดงผลงานของศิลปินอื่น ๆ นอกเหนือจากคิมฮวันกีที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีในบางโอกาส

3) ชื่อหัวข้อภาษาอังกฤษได้ยึดตามการใช้ภาษาอังกฤษของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีว่า “Whanki Museum” แต่ในภาษาไทยได้แปลถอดความตามภาษาเกาหลี คือ “한기 미술관”

2. ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปินคิมฮวันกี : ศิลปินผู้ย่อดวงดาวทั้งฟ้ามาอยู่บนผืนแคนวาส

ผลงานของคิมฮวันกีแนวนามธรรมบนแคนวาสขนาดใหญ่ อย่าง ‘Universe 5-IV-71 #200 (우주)’ ถูกประมูลไปในราคา 88 ล้านดอลลาร์ฮ่องกง (13.2 พันล้านบาท) ที่ Christie's Hong Kong ได้สร้างประวัติศาสตร์ในฐานะงานศิลปะเกาหลีที่ราคาสูงที่สุดเท่าที่เคยมีการประมูลจนถึงทุกวันนี้ (ข้อมูลจนถึงปี ค.ศ. 2024) (Park Han-sol, 2022) โดยผลงานชิ้นนี้เป็นภาพวาดขนาด 254 × 254 เซนติเมตร² ผลงานชิ้นนี้ได้แผ่กระจายความงามอันสูงส่งของ ‘Whanki Blue’ หรือสีน้ำเงินของคิมฮวันกี ออกมาอย่างดี แสดงถึงจักรวาลสีน้ำเงินอันไร้ขอบเขตของเขานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา คิมฮวันกีได้ใช้สีน้ำเงินในเฉดที่หลากหลาย เขาใช้เทคนิคการระบายสีให้ซึมและซ้อนทับกันเพื่อเน้นความแตกต่างที่ละเอียดอ่อนของโทนสี สิ่งนี้เหมือนการถักทอชั้นสีที่เปล่งประกายในหลากหลายมิติไปทั่วทั้งผืนภาพ (Song Ae-ri, n.d.) เพื่อแสดงออกถึงท้องฟ้ายามค่ำคืนที่มีดวงดาวทอแสงในจักรวาลของเขา

² เป็นแคนวาสสองชั้นขนาด 127 x 254 เซนติเมตร x 2 วางคู่กัน

คิมฮวันก็เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1913 และจากโลกนี้ไปด้วยอายุ 61 ปี ในปี ค.ศ. 1974 คำอธิบายเกี่ยวกับคิมฮวันก็ หรือโลกทัศน์ของผลงานคิมฮวันก็ในเว็บไซต์พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็ (Whanki Museum, n.d/b) ได้แบ่งช่วงเวลาไว้ 3 ช่วง กล่าวคือ โตเกียว-โซล ปารีส-โซล และนิวยอร์ก จากไดอารี่ส่วนตัวของคิมฮวันก็บันทึกไว้ว่า “นิวยอร์ก มีนาคม ค.ศ. 1973 จุดสีน้ำมันที่ใช้ทาบนผ้าใบ ในวันที่ฝนตกตลอดทั้งวัน หลังจากทำงานหนักมาเกือบ 20 วัน ฉันทึกลงงานชิ้นเอกชิ้นแรกของปีสำเร็จ” นี่คือนผลงาน ‘Sanullim (산울림)’³ ขนาด 264 × 213 เซนติเมตร ในภาพนี้ปรากฏวงกลมศูนย์กลางที่เชื่อมต่อกับจุดต่าง ๆ ภายในสี่เหลี่ยมสีขาว จะแผ่ออกไปทุกด้าน ส่วนด้านนอกจัตุรัส มีดาวกระจายเป็นแนวทแยงด้วยเส้นประ เสียงภูเขา สั่นสะเทือนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นดิน หรือเป็นเสียงที่สะท้อนกลับเมื่อกระทบกับภูเขาหรือหน้าผา ถือเป็นเสียงสะท้อนของขุนเขา เหมือนกับขณะที่คิมฮวันก็คิดถึงโซล เพื่อนฝูง และอีกหลายล้านสิ่งแทนใจ ความปรารถนาตั้งก้องเป็นเสียงสะท้อนจากขุนเขา เสียงจะสร้างคลื่นและดึงดูดผู้ชมให้ดำดิ่งลึกกลงไปในภาพ (Cheongyang news, 2022)

ในช่วงแรกของการทำงานศิลปะเขาได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะตะวันตกขณะเรียนต่อที่โตเกียวในเวลานั้น เมื่อดูผลงานของเขาในช่วงแรก ๆ พบว่า จากผลงาน ‘Rondo (룬도)’ ในปี ค.ศ. 1938 สามารถพบองค์ประกอบแห่งอนาคตและสีสันของคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) ระยะเวลาตั้งแต่เกาหลีได้รับอิสรภาพจนถึงเวลาลี้ภัยในปูซานและย้ายไปปารีสของคิมฮวันก็พบว่าผลงานของเขาในช่วงเวลานี้มีสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมเกาหลีอยู่ในนั้น อย่างเช่น การแสดงออกถึงอารมณ์บทกวีผ่านดวงจันทร์ ภูเขา เมฆ นกกระเรียน ไหพระจันทร์ (moon jar) หรือทัลฮังอารี (달항아리) และต้นไม้เปลือยเปล่าไร้ใบ ต่อมาระยะเวลาประมาณสามปีในกรุงปารีสของเขาผลงานเด่นของเขาคือ ‘แสงจันทร์ (월광)’ และ ‘พระจันทร์ภูเขา (산월)’ ที่นำเสนอภูเขาเป็นเส้นเรียบง่ายไร้ความซับซ้อน ต้นไม้เปลือยเปล่าสองสามต้น และดวงจันทร์ห้อยลงมาจากภูเขา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลงานที่เป็นตัวแทนของช่วงเวลานี้ของคิมฮวันก็ หลังจากกลับจากปารีสและเตรียมตัวที่จะเดินทางไปสหรัฐอเมริกา

ช่วงเวลาที่อยู่ในโซล ดูเหมือนผลงานของเขาจะเป็นความต่อเนื่องจากสมัยที่เขาอยู่ในปารีส อย่างไรก็ตาม เมื่อองค์ประกอบเริ่มเรียบง่ายขึ้น องค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ก็เริ่มถูกเก็บซ่อนไว้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น คิมฮวันก็ได้นำเสนอแม่น้ำที่เป็นสัญลักษณ์ของเส้นแนวนอนยาวเส้นเดียว ภูเขาที่เป็นสัญลักษณ์ของเส้นโค้งที่ทับซ้อนกัน และทิวทัศน์ที่จัดวางอยู่ตรงกลางของภูมิทัศน์ที่แสดงด้วยจุดสีเหลี่ยมจัตุรัสและลายเส้นหลายเส้น นำไปสู่การตีความพื้นที่เชิงสัญลักษณ์และภาพตัวแทนวัฒนธรรมเกาหลีที่ซ่อนอยู่ในผลงานของเขา หลังจากที่เขาย้ายไปนิวยอร์กและอยู่ที่นั่นประมาณ 10 ปี ก่อนจากโลกนี้ไป ผลงานของคิมฮวันก็ในสมัยที่

³ แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า เสียงสะท้อนแห่งขุนเขา

อยู่นิวยอร์กเริ่มเป็นนามธรรมมากขึ้น และขนาดผลงานใหญ่กว่าเดิมเป็นอย่างมาก เรียกได้ว่า ผลงานช่วงนี้ของเขาคือ ลัทธิพอยท์ลิลลิสม์ (pointillism) หรือลัทธิผสมจุดสีซึ่งเกิดจากการจุด และการขีดเส้นซ้ำ ๆ นับไม่ถ้วน กลายมามีความหมายถึงความไม่มีที่สิ้นสุดของอวกาศนามธรรม และการสะสมตัวของมาเทียร์ (Matière) ที่ทาหนาสงเกตได้จากพื้นผิวของงาน และคิมฮวันก็ได้ใช้เทคนิค ink wash อีกด้วย ผลงานที่เป็นตัวแทนในช่วงเวลานี้ ได้แก่ “Where, In What From, Shall We Meet Again (어디서 무엇이 되어 다시 만나라)” ซึ่งได้รับรางวัลใหญ่ในงาน Hankook Ilbo Awards ครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1970 อาจกล่าวได้ว่าคิมฮวันก็เป็นจิตรกรยุคสมัยใหม่ที่เป็นตัวแทนของเกาหลี ผู้สร้างภาพวาดที่ผสมผสานลักษณะเฉพาะของตัวตนศิลปินและวัฒนธรรมดั้งเดิมของเกาหลี ผสมผสานสัญลักษณ์ของตะวันออกและตะวันตก ผ่านการวาดภาพและการนำเสนอแบบนามธรรม (Lee Gyeongsung, n.d.)

หนึ่งในผลงานคิมฮวันก็สะท้อนภาพตัวแทนวัฒนธรรมเกาหลีในช่วงเวลานั้น คือ “Where, In What From, Shall We Meet Again” คิมฮวันก็ได้รับแรงบันดาลใจมาจากวีของ คิมกวางซ็อบ (김광섭)

“ท่ามกลางหมู่ดาวมากมายมีดาวดวงหนึ่งส่องลงมาที่ฉัน ท่ามกลางผู้คนมากมาย ฉันกลับเพ่งมองขึ้นไปที่ดวงดาวดวงนั้น ยามราตรียังมีดวงดาวส่องไสว ไหวว ดวงดาวประกายเจิดจรัสหายไปสู่ความสว่าง และฉันอันตรธานไปในความมืด ฉันและเธอที่มีสายใยโยงผูกกัน ไม่ว่าที่ไหน ในรูปแบบใด เราจักจะพบกันอีก”⁴

กลอนบทนี้ได้ถูกตีความเป็นภาพวาดขนาดใหญ่ของคิมฮวันก็ด้วยสีน้ำเงินที่เหมือนสีท้องฟ้ายามค่ำคืน และคิมฮวันก็เองได้นำประโยคสุดท้ายของกลอนคิมกวางซ็อบมาเป็นชื่อผลงาน

ผลงานในช่วงหลังของคิมฮวันก็เป็นรูปแบบนามธรรมและมีขนาดใหญ่ ใช้การจุดสร้างเรื่องราวในผลงาน เรียกว่า ซ็อมฮวา (점화) มักใช้สีน้ำเงินเป็นสีหลักในการนำเสนอ Park Boram (2023) ได้ศึกษาถึงสีน้ำเงินที่ปรากฏผ่านภาพวาดขนาดใหญ่อย่างผลงาน ‘Universe 5-IV-71 #200’ ว่าเป็นการแสดงออกถึงจักรวาลอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยจิตวิญญาณของจักรวาลที่แสดงการเคลื่อนไหว การหมุนเวียน และการวนซ้ำอย่างต่อเนื่อง สัญลักษณ์หลักของ ‘สีน้ำเงิน’ ซึ่งโอบล้อมจักรวาล คือสีน้ำเงินที่หมุนเวียนซ้ำ ๆ ระหว่างสวรรค์และยมโลก ในฐานะ

⁴ 저렇게 많은 중에서 별 하나가 나를 내려다본다 이렇게 많은 사람 중에서/ 그 별 하나를 쳐다본다 밤이 깊을 수록 별은 밝음 속에 사라지고/ 나는 어둠 속으로 사라진다 이렇게 정다운 너 하나 하나는 어디서 무엇이 되어 다시 만나라”- 김광섭 <저녁에> 전문 (แปลโดยผู้เขียน)

พิภพเล็ก ๆ มันบรรจุความสุขและความโศกของศิลปินไว้เป็นหนึ่งเดียว และโอบรัดตัวตนภายในของเขาไว้เป็นหนึ่งเดียว ความหมายที่ซ่อนอยู่ในผลงานชิ้นนี้คือ สิ้นน้ำเงินเป็นสีที่ปรากฏบ่อยที่สุดในผลงานของคิมฮวันกี ซึ่งสื่อถึงความกว้างขวาง พื้นที่ขนาดใหญ่ และ เสียงสะท้อนของความเจ็บ สิ้นน้ำเงินของเขาไม่มีความแห้งกร้าน และเป็นสีน้ำเงินที่มีร่องรอยของชีวิตของเขา สิ้นน้ำเงินเป็นสีของธาตุ เป็นสีที่สื่อถึงความผันอันยิ่งใหญ่ ความผันของอากาศและเสียง

ภาพของคิมฮวันกีได้สะท้อนความคิด ความรู้สึก หวังอารมณ์แห่งยุคสมัย และตัวตนของคิมฮวันกี สะท้อนผ่านในทุก ๆ ช่วงชีวิต ยกตัวอย่างเช่น ภาพหัวใจ หรือ '성심 (Sacred Heart)' ภาพวาดที่คิมฮวันกีวาดเพื่อไว้อาลัยรักให้กับการจากไปของมารดา และ 'Universe 5-IV-71 #200' ที่วาดถึงตนเองและภรรยา เห็นได้ว่าผลงานของศิลปินคนหนึ่งได้สะท้อนถึงประสบการณ์ส่วนตัว และอยู่ในรูปของตัวแปรหลักในการรังสรรค์งานโดยขับเคลื่อนจากแรงบันดาลใจ (muse)

หากย้อนดูชีวิตของคิมฮวันกีจะสามารถทำให้เข้าใจผลงานของเขาได้ดียิ่งขึ้น คิมฮวันกีเป็นศิลปินในยุคสมัยใหม่ของเกาหลีที่เติบโตในยุคที่คาบสมุทรเกาหลีไม่มีอำนาจเหนืออธิปไตยของตนเอง และเป็นศิลปินกลุ่มแรกที่ได้ไปเรียนต่อในญี่ปุ่นและได้มีโอกาสไปทำงานศิลปะในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น นิวยอร์ก หรือปารีส เมื่อสังเกตจากผลงานของคิมฮวันกีและมองคู่ขนานไปกับชีวิตของเขา ผลงานของเขาเต็มไปด้วยภาพตัวแทนความเป็นเกาหลี ไม่ว่าจะเป็นสัญลักษณ์เล็ก ๆ ต่าง ๆ ผสมผสานเข้ากับเทคนิคการวาดภาพจากตะวันตก ทำให้ผลงานมีเอกลักษณ์เฉพาะ และดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกาหลี

3. พื้นที่ ถิ่นที่ และตัวตนของพิพิธภัณฑศิลป์

หลังจากทำการศึกษาดำเนินชีวิต รวมถึงผลงานของคิมฮวันกีแล้ว วิจัยนี้จะกล่าวถึงพื้นที่แสดงงานศิลปะ ในกรณีนี้จะมุ่งศึกษาทำความเข้าใจการทำงานของพื้นที่ ในฐานะพิพิธภัณฑศิลป์ โดยเริ่มสำรวจความหมายของพื้นที่และใช้แนวคิด การผลิตสร้างพื้นที่ (production of space) ของ Henri Lefebvre เพื่อทำความเข้าใจและวิเคราะห์พื้นที่ในฐานะหนึ่งในวัตถุทางวัฒนธรรม

3.1 ความหมายของพื้นที่

ทุกพื้นที่ล้วนมีกิจกรรมที่แตกต่างกันเกิดขึ้น โดยกิจกรรมจะต่างไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ผู้ใช้ และวัตถุประสงค์ในการใช้ อย่างเช่น พื้นที่อย่างพิพิธภัณฑศิลป์ ที่ใช้จัดแสดงงานศิลปะ คำอธิบายผ่านสื่อบัตร หรือคำอธิบายขนาดสันติดั่งข้างภาพได้ทำหน้าที่บอกเล่าและนำไปสู่ชมรับรู้ว่าผลงานที่อยู่ตรงหน้า มีชื่อผลงาน ขนาดของผลงาน ผลิตขึ้นในปีไหน

เจ้าของผลงานเป็นใคร อย่างไรก็ตาม เรื่องราวที่ถูกอธิบายผ่านพื้นที่แห่งนี้ เติบโตไปด้วยทุนทางวัฒนธรรม การนำเสนอ (presentation) ภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรม

ความหมายของพื้นที่อาจมีความคลาดเคลื่อนขึ้นอยู่กับการจำกัดความและการนำไปใช้อีกทั้ง ความหมายเหล่านั้นได้ช่วงชิงพื้นที่กันและกัน ในฐานะพื้นที่แห่งหนึ่งได้บรรจุโน้ตทัศน์ความคิด และนำเสนอภาพแทน หรือภาพตัวแทน (representation) วิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดการผลิตสร้างพื้นที่ของ Henri Lefebvre มาใช้ทำความเข้าใจบริบทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะได้ว่า พิพิธภัณฑ์ศิลปะไม่เพียงเป็นแค่สถานที่ที่แสดงผลงานศิลปะ หรือแสดงวัตถุเท่านั้น ยังคงเป็นพื้นที่ที่ถูกผลิตขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกแบบ ความหมายเชิงวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีอิทธิพลจากโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม

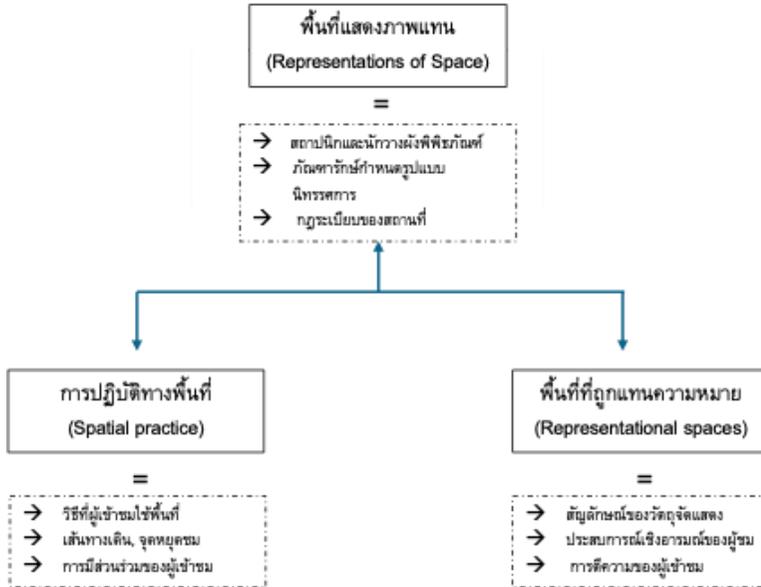
Lefebvre (1991, p. 33) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตพื้นที่ จากหนังสือของเขาเรื่อง “การผลิตสร้างพื้นที่ (production of space)” ในปี ค.ศ. 1974 โดยเขาเสนอแนวคิดสามส่วนอภิปรายโยงใยพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดทั้งเล่ม และความหมายของพื้นที่แบบรูปธรรมและนามธรรมได้มีความสัมพันธ์กัน โดยอธิบายองค์ประกอบต่อไปนี้ ส่วนที่หนึ่ง การปฏิบัติทางพื้นที่ (Spatial practice) ซึ่งครอบคลุมถึงการผลิตและการทำซ้ำ ตลอดจนสถานที่เฉพาะและชุดของพื้นที่ที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละรูปแบบทางสังคม การปฏิบัติทางพื้นที่ช่วยให้เกิดความต่อเนื่องและความสอดคล้องกันในระดับหนึ่ง ทั้งในแง่ของพื้นที่ทางสังคม และในแง่ของความสัมพันธ์ของสมาชิกแต่ละคนในสังคมกับพื้นที่นั้น ความสอดคล้องกันนี้หมายถึงระดับของ ความสามารถ (competence) ที่ได้รับการรับรอง และระดับที่เฉพาะเจาะจงของการปฏิบัติ (performance) ส่วนที่สอง พื้นที่แสดงภาพแทน (Representations of space) ซึ่งเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ของการผลิต และกฎระเบียบที่ความสัมพันธ์เหล่านั้นกำหนดขึ้น และเชื่อมโยงไปถึงความรู้ สัญลักษณ์ รหัส และความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ ส่วนที่สาม พื้นที่ที่ถูกแทนความหมาย (Representational spaces) เป็นพื้นที่ที่รวบรวมสัญลักษณ์ที่ซับซ้อน บางกรณีมีรหัส บางครั้งไม่มี และเชื่อมโยงกับด้านที่เป็นความลับของชีวิตทางสังคม ที่ต้องถอดรหัสด้วยสัญลักษณ์เฉพาะ รวมถึงศิลปะ ซึ่งอาจถูกกำหนดให้น้อยลงว่าเป็นรหัสของพื้นที่และมากขึ้นว่าเป็นรหัสของพื้นที่ที่ถูกแทนความหมาย โดยทั้งสามองค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กันและก่อให้เกิดความหมายใหม่

3.2 พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีในฐานะผู้ใช้พื้นที่ทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดที่ใช้อภิปรายพื้นที่เพื่อใช้วิเคราะห์พื้นที่ทางวัฒนธรรมของ Lefebvre ในบริบทของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีด้วยภาพแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1

วิเคราะห์แนวคิดการสร้างพื้นที่ของ Lefebvre ผ่านพิพิธภัณฑศิลป์ตะวันตก



แผนภูมิที่ 1 แสดงความเชื่อมโยงของการใช้พื้นที่ในพิพิธภัณฑศิลป์ตะวันตกสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

พื้นที่แสดงภาพแทน (Representations of Space) เป็นพื้นที่ที่การออกแบบและจัดการพิพิธภัณฑ พื้นที่ของพิพิธภัณฑถูกกำหนดโดย ภัณฑารักษ์ (curator) นักออกแบบ และผู้บริหาร โครงสร้างของอาคาร พื้นที่แสดงงานและเส้นทางการเดินชมถูกกำหนดล่วงหน้า มีการควบคุมผ่านนโยบายของรัฐ หรือสถาบันศิลปะว่าจะจัดแสดงอะไร และอย่างไร วิธีการออกแบบนิทรรศการ เช่น การใช้แสง สี และเทคนิคมีลดีมีเดีย กำหนดว่าผู้ชมจะมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่อย่างไร

การปฏิบัติทางพื้นที่ (Spatial Practice) วิธีชื่นชมผลงานของผู้ชม และการใช้งานพิพิธภัณฑมีความสำคัญ เช่น พฤติกรรมของผู้เข้าชม อย่างเช่น ยืนดูภาพเขียนนานแค่ไหน มีการใช้พื้นที่ผ่านโซเชียลหรือไม่ เส้นทางเดิน ผู้ชมถูกชี้นำให้เดินทางไปตามเส้นทางที่กำหนดไว้ หรือสามารถสำรวจได้อย่างอิสระ การมีส่วนร่วม มีพื้นที่ที่ให้ผู้เข้าชมได้ตอบหรือไม่ เช่น นิทรรศการเชิงโต้ตอบ ยกตัวอย่าง ในพิพิธภัณฑสมัยใหม่ บางแห่งอาจมีการใช้ VR (Virtual Reality) หรือห้องอินเทอร์เน็ตเพื่อเปลี่ยนการรับรู้ของผู้เข้าชม ผู้เข้าชมมีเส้นทางที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า เช่น การเดินจากห้องหนึ่งไปอีกห้องหนึ่ง มีกิจกรรม เช่น ไกด์ทัวร์ การศึกษาผ่านกิจกรรมเวิร์กช็อป ที่ช่วยสร้างประสบการณ์ในพื้นที่ ผู้เข้าชมใช้พื้นที่ต่างกันไป

ตามเพศ อายุ หรือพื้นฐานทางวัฒนธรรม ของพวกเขา พื้นที่บางส่วนอาจถูกปิดกั้น เช่น ห้องเก็บของสะสม หรือพื้นที่ที่มีการควบคุมการเข้าถึง

พื้นที่ที่ถูกแทนความหมาย (Representational Spaces) การรับรู้ของผู้ชมต่อพิพิธภัณฑสถาน นิทรรศการแต่ละชุดสร้างความหมายที่แตกต่างกัน เช่น นิทรรศการที่จัดในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกาหลี อาจมีตัวบทหลักเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อาจให้ความรู้สึกถึงความเป็นชาติ หรือความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม ผู้ชมมีปฏิกิริยาและความรู้สึกส่วนตัวต่อผลงานศิลปะ พื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานอาจกลายเป็นพื้นที่ทางการเมือง หากมีนิทรรศการที่ทำทนายอำนาจ หรือสะท้อนความขัดแย้งทางสังคม ผู้ชมแต่ละคนต่างให้ความหมายกับพิพิธภัณฑสถานในแบบของตนเอง เช่น อาจมองว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง พื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานเต็มไปด้วยความหมายและสัญลักษณ์ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล วัตถุประสงค์แสดงไม่ได้เป็นเพียงสิ่งของ แต่มีบริบททางวัฒนธรรมและอารมณ์ผ่านผัสสะต่าง ๆ การตีความของผู้ชมมีผลต่อความหมายของพื้นที่ อย่างเช่น ภาพวาดของคิมฮวันก็ อย่างเช่น 'Universe 5-IV-71 #200' ที่มีขนาดใหญ่ และเป็นภาพสีน้ำเงินอาจถูกตีความแตกต่างกัน โดยผู้ชมบางคนอาจมองว่าสะท้อนความเศร้าโศก ขณะที่บางคนเห็นว่าเป็นผลงานเชิงอัจฉริยะที่ลึกลับซับซ้อน เหมือนการเงยหน้ามองท้องฟ้ายามค่ำคืนให้ความรู้สึกสงบ

หลังจากได้วิเคราะห์การใช้พื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันก็โดยใช้กรอบแนวคิดของ Lefebvre แล้ว ต่อไปจะต่อยอดแนวคิดที่ Lefebvre ใช้อภิปรายต่อพื้นที่โดยการวิเคราะห์เฉพาะเจาะจงไปที่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกาหลี หรือลักษณะเด่นของพิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันก็ ว่ามีการผลิตสร้างหรือผลิตซ้ำวัฒนธรรมเกาหลีอย่างไร

4. พิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันก็ : ประวัติศาสตร์สิ่งสร้างบรรจุกวามงาม

4.1 พื้นที่แสดงภาพแทน (Representations of space)

พิพิธภัณฑสถานศิลปะได้ถือกำเนิดในยุคสมัยใหม่ของโลกตะวันตก สะท้อนถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็เน้นย้ำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของศิลปิน และสร้างความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ งานศิลปะที่จัดแสดงยังเผยให้เห็นร่องรอยของการสื่อสารทางจิตวิญญาณกับโลกอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น พิพิธภัณฑสถานศิลปะไม่ได้จำกัดอยู่เพียงวัฒนธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่ยังเปิดมุมมองสู่โลกกว้าง และกระตุ้นให้ผู้คนจินตนาการถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นสากล ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่ช่วยเผยแพร่แนวคิด “คอสมอโพลิแทนนิซึม (cosmopolitanism)” หรือความเป็นพลเมืองโลก พิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันก็ เป็นสถานที่ที่อุทิศให้แก่ศิลปินชาวเกาหลีคิมฮวันก็ โดยนำเสนอผลงานศิลปะเชิงคอสมอโพลิแทนของเขาในฐานะระบบการรับรู้ทางวัฒนธรรม และเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้เข้าใจผลงานของเขาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้จะเป็นสถานที่เก็บรักษาและดูแลมรดกทางศิลปะทั้งที่เป็นรูปธรรมและ

นามธรรมของคิมฮวันก็แล้ว พิพิธภัณฑศิลป์แห่งนี้ยังสะท้อนถึงความเป็นศิลปินที่ก้าวข้ามพรมแดนของชาติและวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ พิพิธภัณฑศิลป์ฮวันก็จึงเป็นหน้าต่างที่เผยให้เห็นกระบวนการที่แนวคิดศิลปะตะวันตกได้รับการปรับให้เข้ากับบริบทของวัฒนธรรมเกาหลี รวมถึงการพัฒนาแนวโมเดิร์น (modernism) และคอสมอโพลิแทนในศิลปะเกาหลีผ่านผลงานของเขา (Yang Eunhee, 2018, p. 290)

พิพิธภัณฑศิลป์ฮวันก็เปิดให้บริการเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1992 ตั้งอยู่ในย่านพูอัม (부암동) โดยเจตนาของคิมฮวัน (김학안) ผู้เป็นภรรยาของคิมฮวันก็ เธอต้องการสานต่อความปรารถนาอันแรงกล้าของคิมฮวันก็หลังจากที่เขาเสียชีวิตไปในปี ค.ศ. 1974 คิมฮวันก็ได้รับเริ่มเมกะโปรเจกต์นี้ โดยเริ่มวางแผนเลือกที่ทางในการสร้างพิพิธภัณฑศิลป์ฮวันก็ และร่วมมือออกแบบกับอู-กยูซึง (우규성) สถาปนิกที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับคิมฮวันก็ตั้งแต่สมัยเขายังมีชีวิตอยู่

พิพิธภัณฑศิลป์ฮวันก็แบ่งเป็นสามตึก โดยมีอาคารหลัก (본관) อาคารดวงดาว (별관) และ อาคารดวงจันทร์ (달관) และมีอาคารซุฮยงชันบัง (수향산방)⁵ ที่อยู่หลังอาคารดวงจันทร์ เพื่อเป็นพื้นที่แสดงผลงานของคิมฮวันก็ และจัดงานต่าง ๆ อีกทั้งยังมีห้องจำลองจัดแสดงสตูดิโอศิลปะที่คิมฮวันก็เคยใช้สมัยเขายังมีชีวิต โดยแต่ละอาคารทำหน้าที่ที่ต่างกันออกไปตามจุดประสงค์

ภาพที่ 2

ภาพถ่ายมุมสูงพิพิธภัณฑศิลป์ฮวันก็



หมายเหตุ. ภาพบันทึกจาก google earth 19 เมษายน ค.ศ. 2023

ภาพที่ 3 และ ภาพที่ 4

⁵ ในคำอธิบายในพิพิธภัณฑศิลป์ได้กล่าวว่า ซุฮยงชันบัง เป็นพื้นที่ระหว่างเราสอง ซึ่งหมายถึงคิมฮวันก็ และคิมฮวันก็ และย่อมาจาก บ้านของ “ซุฮวา” และ “ฮยงอัน” (Whanki Museum)

พิพิธภัณฑ์ศิลปะตะวันออกภายนอก

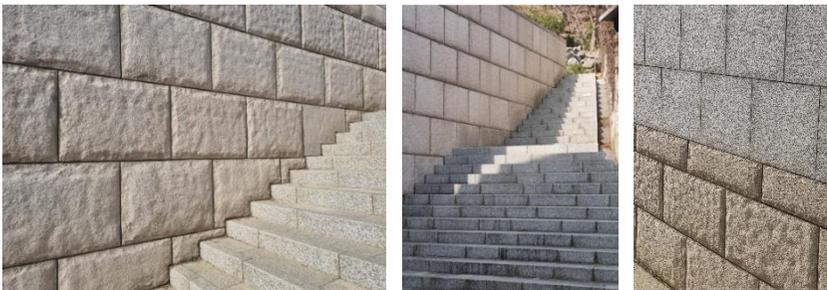


หมายเหตุ. ถ่ายโดย Jinyeong Kim (23 มีนาคม ค.ศ. 2025)

รูปลักษณ์ภายนอกของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ศิลปะตะวันออกก็มีความเรียบง่าย ให้บรรยากาศของความทันสมัย และสีเทาเย็นตาของหินแกรนิตที่เป็นสีหลักของตัวอาคาร ไม่มีสีสันฉูดฉาด ดึงดูดสายตา ไม่มีความหรูหราประดับประดาด้วยสิ่งสร้างให้ดูโดดเด่นแต่อย่างใด แต่ทุกรายละเอียดของตัวอาคารและแนวคิดในการก่อสร้างที่แฝงไปด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกาหลี หรือความเป็นเกาหลี ไม่ว่าจะเป็น บันไดที่ทำจากหินแกรนิตอันแข็งแกร่งที่เปรียบเสมือนหินผาแห่งภูเขาทั้งสาม (ภูเขาอินวังซัน (인왕산) ภูเขาพูกฮันซัน (북한산) ภูเขาพูกอกซัน (북악산)) ที่ล้อมรอบที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้ อีกทั้งในไดอารี่ของคิมฮย็องอันที่บันทึกในระหว่างเตรียมแผนการสร้างพิพิธภัณฑ์ศิลปะตะวันออก ได้บันทึกถึงแผนการสร้างและออกแบบพิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้ไว้โดยสรุปว่า ต้องการให้วัสดุที่อิงไปตามภูมิประเทศเกาหลี ได้แก่ หินแกรนิต ไม่สนเกาหลี เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนอารมณ์ของคิมฮย็องอันได้อย่างดี (Kim Hyang-an, 2022) จากบันทึกส่วนตัวของคิมฮย็องอันสังเกตได้ว่ามีความพยายามที่จะลงรายละเอียดต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นเกาหลีในพิพิธภัณฑ์ศิลปะตะวันออก

ภาพที่ 4-6

หินแกรนิตบริเวณบันไดและตึกพิพิธภัณฑ์ศิลปะตะวันออก



หมายเหตุ. ถ่ายโดย Jinyeong Kim (23 มีนาคม ค.ศ. 2025)

การเล่าเรื่องพิพิธภัณฑท์กับผลงานของคิมฮวันก็มักเป็นหัวข้อหลักในนิทรรศการพิเศษครบรอบการก่อตั้งพิพิธภัณฑท์ศิลปะฮวันก็ ซึ่งในนิทรรศการพิเศษครบรอบ 30 ปีของพิพิธภัณฑท์ศิลปะฮวันก็มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการนำเสนอเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมและมีความเป็นดิจิทัลเหมาะสมกับยุคสมัยมากขึ้น จากนิทรรศการแบบทางเดียว (passive) กลายเป็นนิทรรศการแบบมีการตอบโต้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (active) ผ่านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เริ่มนำมาใช้

นิทรรศการพิเศษที่จัดขึ้นสำหรับวาระครบรอบการก่อตั้งพิพิธภัณฑท์ศิลปะฮวันก็มักมีการเล่าเรื่อง (narrative) ของตัวอาคาร พื้นที่ ถิ่นที่ของพิพิธภัณฑท์ศิลปะ และผลงานเชื่อมโยงกับชีวิตของคิมฮวันก็ ผู้เข้าชมจะสามารถรับรู้ประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑท์ศิลปะฮวันก็ได้ผ่านนิทรรศการพิเศษที่จัดขึ้น โดยที่ผ่านมานิทรรศการพิเศษที่จัดขึ้นเป็นที่ระลึกในการเปิดพิพิธภัณฑท์ศิลปะฮวันก็ครบรอบ สิบปี ยี่สิบปี และสามสิบปี ในปี ค.ศ. 2002 ค.ศ. 2012 และ ค.ศ. 2022 แสดงในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1

นิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งพิพิธภัณฑท์ศิลปะคิมฮวันก็

ครบรอบก่อตั้งพิพิธภัณฑท์	ปีที่จัด	ชื่อนิทรรศการ
ครบรอบ 10 ปี	2002	นิทรรศการที่ระลึกครบรอบก่อตั้งพิพิธภัณฑท์ 10 ปี (1)
ครบรอบ 10 ปี	2003	นิทรรศการที่ระลึกครบรอบก่อตั้งพิพิธภัณฑท์ 10 ปี (2)
ครบรอบ 20 ปี	2012	KIM Whanki and Aesthetics of Korea, Resonance of Dot. Line. Plane
ครบรอบ 30 ปี	2022	Museum Recollections
ครบรอบ 30 ปี	2022	The Museum at 30 Years, Becoming a Forum

เนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปี ของการเปิดพิพิธภัณฑท์ ได้นำผลงานสีน้ำมัน เช่น “เกาะใต้แสงจันทร์ (달밤의 섬)” มาจัดแสดง นอกจากนี้ยังมีผลงานพรมทอ (tapestry) ที่เคยจัดแสดงในนิทรรศการเปิดพิพิธภัณฑท์มาให้ชมอีกครั้ง ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก คิมฮยงอันเคยมอบหมายให้โรงงานโกเบอแลง (Gobelins) ประเทศฝรั่งเศส ผลิตงานพรมทอจากผลงานกอช (gouache) ของสามีเธอในปี ค.ศ. 1990 ผลงานดังกล่าวก็ถูกนำมาจัดแสดงในนิทรรศการครั้งนี้ด้วย นอกจากนี้ยังมีผลงานกระจกที่สร้างขึ้นจากภาพสเก็ตช์ของศิลปิน รวมถึงผลงานของศิลปิน คิม-ยงจิน คิม-ยงจุน และโอเซซัง ซึ่งได้มอบให้กับพิพิธภัณฑท์มาจัดแสดงร่วมกัน นอกจากนี้ ยังมีการฉายวิดีโอที่บันทึกบรรยากาศในห้องทำงานและการจัดแสดงนิทรรศการของคิมฮวันก็ในช่วงที่เขาพำนักอยู่ที่ปารีสอีกด้วย (“Whanki Museum's 10th Anniversary Exhibition,” 2002)

Joo Youngjae เขียนข่าวถึงนิทรรศการครบรอบ 20 ปี ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี ไว้ว่า นิทรรศการพิเศษนี้มีชื่อว่า “คิมฮวันกี และความงามของเกาหลี – เสียงสะท้อนของจุด เส้น และพื้นผิว (KIM Whanki and Aesthetics of Korea, Resonance of Dot. Line. Plane)” เนื่องในโอกาสครบรอบ 20 ปีของพิพิธภัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ความงามของเส้น สี และพื้นผิวแบบดั้งเดิมของเกาหลีได้ส่งต่อมาสุนัขศิลปินโมเดิร์นนิสม์คนสำคัญของประเทศ อย่างคิมฮวันกี ภายในนิทรรศการจัดแสดงผลงานของเขากว่า 50 ชิ้น ที่สะท้อนโลกแห่งศิลปะของเขาอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีเฟอร์นิเจอร์ไม้โบราณ 14 ชิ้น จากพิพิธภัณฑ์คติชนแห่งชาติ (국립민속박물관) ทัลฮังอารี (달항아리) หรือไหพระจันทร์ 1 ใบ⁶ และผลงานผ้าต่อ (조각보) กว่า 50 ชิ้น จากพิพิธภัณฑ์งานปักเกาหลีมาจัดแสดงร่วมด้วย

ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีได้พยายามรวบรวม วิจัย และจัดแสดงผลงานของคิมฮวันกี เพื่อเผยแพร่โลกศิลปะของเขา อีกทั้ง ยังมุ่งมั่นที่จะมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาศิลปะร่วมสมัยและทำหน้าที่ทางสังคมอีกด้วย นิทรรศการ “30 ปีของพิพิธภัณฑ์: สู่พื้นที่แห่งการเสวนา (The Museum at 30 Years, Becoming a Forum)” ได้จัดเตรียมพื้นที่ สำหรับการพินิจและถกเถียงถึงคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ในอนาคต โดยใช้สถาปัตยกรรมและพื้นที่ ของพิพิธภัณฑ์เป็นสื่อกลาง (Whanki Museum, n.d/c)

กฎเกณฑ์ของพิพิธภัณฑ์คือการห้ามถ่ายรูปภายในตัวอาคาร ระเบียบอันเข้มงวดของ พิพิธภัณฑ์ส่งผลให้ผู้เข้าชมมีความจดจ่อกับสิ่งที่เห็นต่อหน้าได้มากขึ้น มีคำแนะนำให้เดินชม ผลงานตามจุดต่าง ๆ ทีละห้องที่จัดแสดง และมีจุดที่ภัณฑารักษ์แนะนำให้ชม อย่างเช่น หินแกรนิตที่บันไดของตัวอาคาร สวนดาดฟ้า และในนิทรรศการพิเศษก่อตั้งครบรอบ 30 ปี “The Museum at 30 Years, Becoming a Forum” ได้มีจุดที่แนะนำให้เข้าไปในห้องเล็ก ๆ บริเวณชั้น 1 ของอาคารหลัก ในห้องเล็ก ๆ นี้มีแสงธรรมชาติลอดผ่านช่องของตัวอาคารเข้ามา พร้อมกับเสียงของธรรมชาติที่ถูกอัดเสียงจากฤดูร้อนที่ผ่านมา เปิดดวงสร้างบรรยากาศ เชื่อมโยงสวนภายนอกตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ กับผลงานภายในตัวอาคารได้อย่าง สมบูรณ์

รหัสลับทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในตัวอาคารของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีสามารถ แบ่งได้เป็นสองประเภท คือ หนึ่ง การหยิบยืมธรรมชาติเพื่อเผยความเรียบง่ายที่เป็นใจความหลัก ของวัฒนธรรมเกาหลี สอง การสื่อสารวัฒนธรรมผ่านผลงานศิลปะผ่านพื้นที่กายภาพและ เสมือนจริง สามารถอธิบายได้ต่อไปนี้

⁶ คิมฮวันกีหลงใหลในความงามอันเรียบง่ายของไหพระจันทร์ และเขาได้สะสมคอลเล็กชันไหพระจันทร์ เอาไว้หลายชิ้น

4.2 หีบขี้มึนธรรมชาติ : แสงและเสียงของสรรพสิ่ง พื้นที่ที่ถูกแทนความหมาย (Representational Spaces) สัญลักษณ์ของวัตถุจัดแสดง ประสบการณ์เชิงอารมณ์ของผู้ชม การตีความของผู้เข้าชม

คิมฮย็องอันพยายามทำให้พื้นที่นี้สามารถถ่ายทอดศิลปะและอารมณ์ของคิมฮวันกึได้อย่างตรงไปตรงมา อีกทั้งยังต้องการสร้างพื้นที่ที่ผสมผสานกับธรรมชาติ เช่น ก้อนเมฆบนภูเขาที่อยู่หลังหินแกรนิต เปรียบดังอาคารของพิพิธภัณฑสถานศิลปะแห่งนี้ที่ตั้งตระหง่านมีพื้นหลังเป็นท้องฟ้ามีเมฆ เหมือนดังทิวทัศน์ของเกาหลีและสัมผัสถึงความซับซ้อนที่ทันสมัยของตัวอาคาร ไม่เพียงเท่านั้น พื้นที่จัดแสดงผลงานในตัวอาคารนี้มีโครงสร้างที่เป็นเอกลักษณ์โดยพื้นที่ตรงกลางเป็นที่ว่างทรงลูกบาศก์ขนาดใหญ่สูง 8 เมตร และกว้าง 8 เมตร ขอบของเพดานและผนังเว้นช่องว่างให้แสงธรรมชาติส่องเข้ามา และพื้นที่นี้ไม่ได้ถูกตัดขาดออกจากกันแต่เชื่อมต่อกับห้องเล็กอื่น ๆ ในตัวอาคารโดยสามารถเดินทะลุกันได้ แสงสามารถส่องผ่านช่องว่างที่ตั้งใจเจาะทะลุหน้าต่างกลมอยู่เหนือเพดาน สามารถเห็นแสงธรรมชาติจากทั่วทุกมุมจากภายในพิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันกึ และฟังก์ชันของพื้นที่นี้ยังตั้งใจให้เป็นพื้นที่สาธารณะนอกเหนือจากจัดแสดงผลงานศิลปะของคิมฮวันกึ และการแสดงดนตรี หรือบรรยายอื่น ๆ อีกด้วย

พื้นที่ภายในของพิพิธภัณฑสถานศิลปะแห่งนี้ มีเพดานสูง เนื่องจากผลงานของคิมฮวันกึที่สร้างขึ้นระหว่างที่จิตรกรคิมฮวันกึไปนิวยอร์กในช่วงทศวรรษที่ 1960 โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานภาพจุดหรือ ซ็อมฮวา (점화) นี้เป็นงานที่ใหญ่มากขึ้นโดยมีขนาดความสูงเกือบ 3 เมตร จึงทำให้การออกแบบผนังภายในตัวอาคารของพิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันกึจะต้องสามารถจัดแสดงผลงานของเขาได้อย่างพอเหมาะ และไม่ดูคับแคบจนเกินไป พิพิธภัณฑสถานศิลปะฮวันกึแห่งนี้ เป็นพื้นที่ที่สามารถผลิตเพลินกับคุณค่าที่แท้จริงของผลงานคิมฮวันกึได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงผลงานของจิตรกรคิมฮวันกึโดยเฉพาะ และสามารถสัมผัสได้ถึงความกลมกลืนของผลงานและพื้นที่ได้อย่างพอเหมาะ

สำหรับนิทรรศการพิเศษครบรอบ 30 ปี ที่มีชื่อว่า “30 ปีของพิพิธภัณฑสถาน: สู่มุมพื้นที่แห่งการเสวนา (The Museum at 30 Years, Becoming a Forum)” ทั้งนี้คำว่า “ฟอรัม (forum)” มีรากศัพท์มาจากกรีกโบราณ ที่หมายถึง ลานกว้างที่เป็นศูนย์กลางของชีวิตผู้คน ซึ่งเป็นที่รวมความคิดเห็นด้านการเมือง ศาสนา และปรัชญา ในปัจจุบัน คำนี้ได้พัฒนาไปเป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อหรือปัญหาต่าง ๆ แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานไม่ได้เป็นเพียงสถานที่สำหรับชื่นชมงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังคงกลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงและผสมผสานไปกับศิลปะ รวมถึงเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประเด็นทางสังคม เป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้เสนอแนวคิดหรือสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (Whanki Museum, n.d/a) ฉะนั้นพื้นที่แห่งนี้จึงมีหน้าที่ถูกแทนความหมาย และผลิตสร้างบทสนทนาใหม่ ๆ ระหว่างผู้เข้าชม กับผลงาน และพื้นที่ เสริมสร้างการตีความเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

4.2.1 กรอบรูปหน้าต่าง : เทคนิคการเข้ากรอบธรรมชาติแบบเกาหลี ‘ซา-กย็อง (차경, borrowed scenery)’

งานนิทรรศการพิเศษที่จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็นี่ ได้พยายามให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับความงามแบบเกาหลีที่หลากหลายมากขึ้น เมื่อเข้าใจผลงานในบริบทของกระบวนการทางสถาปัตยกรรมและชีวิตของคิมฮวันก็และคิมฮย็องอันแล้ว สิ่งที่สามารถชื่นชมได้ในพื้นที่นี้ไม่ใช่เพียงผลงานของคิมฮวันก็เท่านั้น แต่ยังสามารถชมความงามของธรรมชาติที่เป็นดั่งพื้นหลังของพื้นที่แห่งนี้ เช่น ท้องฟ้า เมฆ ต้นไม้ หิน แสง ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ สามารถมองเห็นได้เหมือนกรอบรูปผ่านหน้าต่างบานใหญ่ที่ชั้นสามของอาคารหลัก ตามหลักการการสร้างหน้าต่างบ้านเกาหลีดั้งเดิม เรียกว่า ‘ซา-กย็อง’ สิ่งนี้ไม่ใช่ผลงานของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการยืมผลงานของธรรมชาติและทำให้ดูเหมือนภาพวาดไม่ว่าจะเป็นทิวทัศน์ในฤดูใบไม้ร่วง หิมะปกคลุมปกคลุมเทือกเขาพูกฮัน ดอกไม้สีส้มสวยงามที่ต่างพาเหรดกันเบ่งบานในฤดูใบไม้ผลิ หรือจะเป็นทิวเขาเขียวขจีที่ธรรมชาติในฤดูร้อนรังสรรค์ ทุกวันตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก สีของทิวทัศน์ที่อยู่นอกหน้าต่างจะเปลี่ยนไปทุกนาที อาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดวางที่ลงตัวระหว่างสิ่งประดิษฐ์จากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยปกติแล้ว มู่ลี่บนหน้าต่างชั้น 3 จะถูกลดระดับลงเพื่อปกป้องผลงานจากแสงแดด แต่ในวันที่อากาศแจ่มใส ผู้ชมจะสามารถเพลิดเพลินกับกรอบรูปขนาดใหญ่ที่เก็บทิวทัศน์ของธรรมชาติได้ หรือในวันที่มีเมฆมากหรือฝนตกตลอดทั้งวัน ผู้ดูแลจะยกมู่ลี่ขึ้นเพื่อให้ผู้ชมเพลิดเพลินกับทิวทัศน์ในวันฝนพรำ

Oh Youngkeun (2013, p. 79) อธิบายถึงแนวคิดเรื่อง ซา-กย็อง หรือหากแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า การยืมวิว ว่ามีรากฐานมาจากแนวคิดด้านภูมิสถาปัตยกรรมของจีนในสมัยราชวงศ์หมิง โดยนักออกแบบสวนชื่อ “เคยซ็อง (계성)” (ค.ศ. 1582-?) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ว็อนยา (園冶) ว่า “สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดสวนคือ การยืมวิว (借景)” ซึ่งหมายถึงการใช้ทัศนียภาพโดยรอบมาเป็นส่วนหนึ่งของสวน คำว่า “ซา (차; 借)” หมายถึง “การนำเอาทิวทัศน์เข้ามาภายในพื้นที่” หรือเป็นเทคนิคของการสร้างกรอบเพื่อรับวิวจากภายนอก โดยในแนวคิด ฮึงโจลัน (흥조론; 興造論) มีการกล่าวถึง “อินซาซา-กย็อง (인차차경; 因地借景)” หมายถึง การยืมวิวโดยอาศัยลักษณะภูมิประเทศรอบข้าง แนวคิดนี้อธิบายว่า ถึงแม้ว่าสวนจะมีขอบเขตของตัวเอง แต่ถ้าสามารถเลือกมุมที่เหมาะสม ก็สามารถนำวิวธรรมชาติโดยรอบเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ได้โดยไม่รู้สึกรู้ว่ามีขีดจำกัด ตัวอย่างเช่น การทำให้ต้นสนบนภูเขาดูเหมือนลอยอยู่ในอากาศอยู่ในกรอบหน้าต่างที่เหมือนเป็นดั่งกรอบรูป หรือ การจัดวางศาลาให้ดูกลมกลืนไปกับภูมิทัศน์โดยรอบ โดยสรุป หลักการของซา-กย็อง คือการ ตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป และดึงเฉพาะองค์ประกอบที่งดงามที่สุดจากธรรมชาติเข้ามาสู่สายตาของผู้ชม ทำให้

เกิดความรู้สึกที่กลมกลืนและสมดุลระหว่างพื้นที่ภายในและภายนอก ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเป็นมุมมองจากพื้นที่สามมิติที่ได้รับจากฉากหลังที่เป็นสองมิติ

ในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกีได้นำหลักการนี้มาใช้ โดยการออกแบบกรอบหน้าต่างให้มีขนาดใหญ่เป็นเหมือนกรอบรูปที่บรรจุทิวทัศน์ธรรมชาติภายนอกหน้าต่างบานใหญ่มาเป็นเหมือนรูปในกรอบนี้ ทุกนาที ทุกวัน ทุกเดือนจะมีภาพที่แตกต่างกันออกไป ทิวทัศน์นอกหน้าต่างที่ล้อมรอบด้วยความงามของลัทธิเต๋าที่มีอยู่ในงานศิลปะนามธรรมของ คิมฮวันกี (Ma Seungjae, 2021) จึงเป็นเหมือนการพักผ่อนและชื่นชมความงามของการใช้ชีวิตในแบบที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ เป็นการจัดเรียงที่กลมกลืนกันของสิ่งประดิษฐ์จากมนุษย์และสิ่งรังสรรค์จากธรรมชาติ และสังเกตได้ว่าพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี ได้ตั้งใจสร้างสัญลักษณ์ของวัตถุที่เป็นโครงสร้างจัดแสดงเพื่อสร้างประสบการณ์เชิงอารมณ์ให้กับผู้เข้าชมด้วยการนำภูมิปัญญาการสร้างจากวัฒนธรรมภูมิสถาปัตยกรรมที่เห็นได้จากฮันอก (한옥) หรือบ้านพื้นบ้านเกาหลีมาใช้ในพิพิธภัณฑ์ในยุคศตวรรษที่ 20

4.3 การสื่อสารของผลงานผ่านพื้นที่ และการปฏิบัติทางพื้นที่ (Spatial practice)

คิมฮวันกีเคยกังวลว่าจะใช้อะไหล่พื้นที่ห้องนิทรรศการชั้น 2 ของอาคารหลัก ในขณะที่อาคารกำลังก่อสร้าง ว่ากันว่าคิมฮวันกีต้องการปูพื้นไม้เพื่อไม่ให้เด็กเรียนต้องหนาวและเป็นหวัดเมื่อมานั่งบนพื้นระหว่างเรียนหรือทำกิจกรรม เห็นได้ว่าคิมฮวันกีต้องการให้พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้เป็นแหล่งให้ความรู้เชิงวัฒนธรรม เป็นสถานที่ที่ศึกษาของนักเรียน

ในช่วงแรกของการเปิดให้บริการ ศิลปินรุ่นเยาว์ได้รับการสนับสนุนและจัดแสดงภายใต้ชื่อ 'Whanki Award' แต่วิธีการสนับสนุนได้เปลี่ยนไปเป็น 'นิทรรศการประกวดผลงาน' โดยมีเป้าหมายในการเปิดกว้างและขยายขอบเขตการใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น (Baek Inkwon, 2012)

พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันกี ยังมีบทบาทเป็นศูนย์การให้ความรู้สาธารณะสำหรับภาคประชาสังคมผ่านโปรแกรมการศึกษา อย่างเช่น 'โปรแกรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม' 'Art On' และ 'Art Think <Knock Project>' ซึ่งเป็นโปรแกรมการศึกษาศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม เปิดให้บริการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 โครงการเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากสามารถใช้ศิลปะเพื่อเข้าถึงกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย และมีบทบาทเป็นสถานที่ในฐานะสมาชิกของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างดี นอกเหนือจากแค่แสดงผลงานของคิมฮวันกี พิพิธภัณฑ์ศิลปะแห่งนี้ยังใช้ศิลปะบำบัด ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการชื่นชมงานศิลปะในขณะที่ใช้เนื้อหาศิลปะต่าง ๆ ที่แห่งนี้เป็นแรงกระตุ้นเชิงบวกผ่านวัฒนธรรมและศิลปะ และเพิ่มความมีชีวิตชีวาและความสะดวกสบายให้กับชีวิตของผู้สูงอายุที่เข้าร่วม เห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์และชุมชนท้องถิ่นให้ความร่วมมือและพยายามมากมายผ่านโครงการทางวัฒนธรรมเหล่านี้ โดยเพิ่มคุณค่าของชีวิตและมีส่วนร่วมในชีวิต

ทางวัฒนธรรม นับว่าเป็นการผลิตสร้างและผลิตซ้ำวัฒนธรรมใหม่เพื่อประโยชน์ที่แตกต่างออกไป

จากข้างต้น โปรเจกต์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในพื้นที่นี้ แสดงให้เห็นพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกัให้ความสำคัญต่อชุมชน และมีเป้าประสงค์ให้พื้นที่แห่งนี้มีกิจกรรมที่มากกว่าเพียงแค่รับชมผลงานศิลปะของคิมฮวันกั แต่เป็นพื้นที่ที่มีการปฏิบัติการเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้พื้นที่มีประโยชน์ที่กว้างขึ้น เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม นับว่ากิจกรรมหรือปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่พิพธิภณท์ศิลปะฮวันกันี้ได้ผลิตสร้างวัฒนธรรมจากโลกศิลปะให้ทำงานกับผู้เข้าร่วม และสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้น

นอกจากพื้นที่ที่เป็นกายภาพของตัวพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกัแล้ว พืพธิภณท์ศิลปะฮวันกัสามารถเข้าชมในรูปแบบเมตาเวิร์ส (Metaverse) ผ่านแพลตฟอร์มอย่าง “ZEP” ทางออนไลน์ได้ นับว่าเป็นพื้นที่เสมือนจริงให้กับผู้ชมได้มีประสบการณ์ใหม่กับพื้นที่พิพธิภณท์ศิลปะฮวันกัผ่านในแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส (ZEP) โดยเริ่มเปิดตัวการใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2022 และผู้เข้าชมสามารถปรับแต่งตัวเองได้ตามใจชอบ พร้อมเดินสำรวจพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกัตั้งแต่หน้าประตู สวนภายนอก และเข้าไปในอาคารต่าง ๆ เมื่อผู้เล่นเข้าใกล้งานศิลปะ สามารถกดปุ่มเพื่อขอข้อมูลรายละเอียดของผลงานได้ การเดินสำรวจภายในและภายนอกพิพธิภณท์แห่งนี้สามารถสร้างจินตนาการให้กับผู้เล่นได้ ราวกับว่าได้ไปพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกัจริง ๆ ประสบการณ์เสมือนจริงเหล่านี้ได้สร้างตัวตนให้กับผู้เล่นเพื่อทำความเข้าใจพื้นที่เสมือนจริงนี้ให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ อีกทั้งในโลกที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกได้ พื้นที่เมตาเวิร์สของพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกันี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ไกลออกไปหรือในยุคที่ต้องเว้นระยะห่างทางสังคมเหมือนช่วงการระบาดของไวรัสโควิดได้สามารถเข้าชมพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกั และชมผลงานของคิมฮวันกัจากทั่วทุกมุมโลก

ภาพที่ 7

พิพธิภณท์ศิลปะฮวันกัเมตาเวิร์ส



หมายเหตุ. ภาพบันทึกจาก ZEP หรือ เมตาเวิร์สของพิพธิภณท์ศิลปะฮวันกั (ZEP, n.d.)

อีกทั้ง ในนิทรรศการพิเศษ ผู้เล่นมีประสบการณ์ในการบันทึกและแบ่งปันเสียงของผู้เข้าร่วมกับนักจิตวิทยาศิลปะ คิมเยจิน นอกจากนี้ ความคิดของผู้เยี่ยมชมเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็ ที่รวบรวมผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์ค จะแสดงเป็นเรื่องราว และมีเครื่องถ่ายภาพที่ให้ผู้เข้าร่วมถ่ายภาพที่ระลึกกับคิมฮวันก็ได้ นับว่าเป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้เล่นหรือผู้ที่ชื่นชอบผลงานคิมฮวันก็

นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือจากหลายฝ่าย อาทิ กระทรวงวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว คณะกรรมการแห่งชาติของเกาหลีสำหรับสภากาชาดพิพิธภัณฑสถานนานาชาติ (ICOM Korea) คณะกรรมการดำเนินงานสัปดาห์พิพิธภัณฑสถานและหอศิลป์ และมูลนิธิส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกาหลีได้ร่วมมือกันจัดงาน 'สัปดาห์พิพิธภัณฑสถานและหอศิลป์ 2022' ภายใต้โครงการประกวด 'สร้างพิพิธภัณฑสถานร่วมกัน' ในหัวข้อ 'วัตถุจัดแสดงของทุกคน: นิทรรศการเสียง (Museum Voice)' (ต่อไปเรียกว่า 'Museum Voice') 'Museum Voice' เป็นนิทรรศการแบบเปิดที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลทั่วไป โดยไม่จำกัดอายุ เพศ หรือข้อจำกัดทางร่างกาย ให้สามารถเข้าร่วมเพื่อถ่ายทอดเสียงและเรื่องราวของตนผ่านพิพิธภัณฑสถานศิลปะ นิทรรศการนี้ใช้แนวทางใหม่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนคัดเลือกผลงาน โดยแบ่งปันกระบวนการคัดเลือกกับสาธารณะ และเชิญชวนให้พวกเขามีส่วนร่วมโดยตรง ผู้เข้าร่วมสามารถสะท้อนเสียงของตนผ่านการวิจารณ์และตีความผลงาน รวมถึงการสัมภาษณ์ ซึ่งกลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ ผู้เข้าร่วมยังสามารถเป็นผู้วางแผนหรือเป็นนักเขียนที่ช่วยผลิตเนื้อหาศิลปะที่สะท้อนชีวิตอันหลากหลาย ไม่ยึดติดกับกรอบการวิเคราะห์ศิลปะในรูปแบบดั้งเดิม แต่เน้นการแลกเปลี่ยนผ่านมุมมองทางสายตาและการได้ยิน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดทางศิลปะ นิทรรศการนี้นำเสนอพื้นที่แห่งการเรียนรู้ด้านศิลปะที่กว้างขึ้น ถ่ายทอดเสียงของความอบอุ่นและการปลอบประโลม ผ่านผลงานศิลปะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่เรียกว่า พิพิธภัณฑ์ศิลปะ

จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้นที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็นี้ ได้เปลี่ยนโฉมของพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะตามความเข้าใจเดิม เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ที่มีการสื่อสารกับชุมชน และเปิดกว้างให้พื้นที่นี้มีการผลิตสร้างและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเกาหลีอย่างสร้างสรรค์และไม่มีสิ้นสุด

5. บทส่งท้าย

วิจัยนี้ได้มุ่งสำรวจการผลิตสร้างและผลิตซ้ำพื้นที่ทางวัฒนธรรมเกาหลีในพิพิธภัณฑ์ศิลปะฮวันก็ โดยใช้แนวคิดการสร้างพื้นที่ของ Henri Lefebvre เพื่อทำความเข้าใจและวิเคราะห์พื้นที่ในฐานะวัตถุทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบ การปฏิบัติทางพื้นที่ พื้นที่

แสดงภาพแทน และพื้นที่ที่ถูกแทนความหมาย จากการศึกษาพบว่าพิพิธภัณฑศิลป์ตะวันตกก็เป็นพื้นที่ถ่ายทอดความรู้เชิงวัฒนธรรมเกาหลี และมีการผลิตสร้างวัฒนธรรมเกาหลีในพื้นที่ รวมถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่พบในพื้นที่ที่ถูกแทนความหมายแฝงไปด้วยมโนทัศน์ของวัฒนธรรมเกาหลี ฉะนั้นพื้นที่แห่งนี้จึงมีหน้าที่ถูกแทนความหมาย และผลิตสร้างบทสนทนาใหม่ ๆ ระหว่างผู้เข้าชมกับผลงาน และพื้นที่เสริมสร้างการตีความเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาพื้นที่ทางกายภาพทั้งภายในและภายนอก และเลือกศึกษานิทรรศการหรือโปรเจกเฉพาะของพิพิธภัณฑศิลป์ตะวันตก ซึ่งอาจไม่สามารถสะท้อนรายละเอียดทั้งหมดของพิพิธภัณฑศิลป์ตะวันตกได้ นอกจากนี้ ยังได้ใช้ทฤษฎีแนวคิดเพียงอันเดียวจึงทำให้อาจมองหรือวิเคราะห์พิพิธภัณฑศิลป์ตะวันตกได้ในบริบทเพียงด้านเดียว การศึกษาต่อไปอาจพิจารณาวิเคราะห์ศิลปะเกาหลีในบริบทที่หลากหลายขึ้น อย่างเช่น พิพิธภัณฑศิลป์อื่น ๆ ในเกาหลี หรือศิลปะในมุมมองอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไป รวมถึงการศึกษาการใช้เทคโนโลยีใหม่ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ของพิพิธภัณฑศิลป์ที่อื่นในฐานะการถ่ายทอดวัฒนธรรมเกาหลี

เอกสารอ้างอิง/References

- Christie's Live auction. (n.d.). *KIM WHAN-KI (1913-1974) 05-IV-71 #200 (Universe)*. Retrieved March 10, 2025, from <https://www.christies.com/en/lot/lot-6242546>
- Lefebve, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans). Blackwell.
- Park Han-sol. (2022, July 13). Owner of most expensive Korean artwork ever auctioned revealed after 3 years. *Korea times*. https://www.koreatimes.co.kr/www/art/2024/06/398_332658.html
- Song Ae-ri. (n.d.). Gallery Hyundai. Art catalogue.
- Baek Inkwon 백인권. (2012, November 16). “미술관은 내용이다” 환기미술관 부암동 아트프로젝트. *대한민국 정책브리핑*. <https://www.korea.kr/news/cultureColumnView.do?newsId=148752713#cultureColumn>
- Cheongyang news 청양신문. (2022, July 29). 그리움이 짙은 점의 우주 – 김환기. *청양신문*. <http://www.cynews.co.kr/news/articleView.html?idxno=77335>
- Joo Youngjae 주영재. (2012, October 15). 김환기가 남긴 간결한 선과 담백한 색의 아름다움. *경향신문*. <https://www.khan.co.kr/article/201210152108545>
- Kim Hyang-an 김향안. (2022). *미술관 일기*. 환기미술관.
- Lee Gyeongsung 이경성. (n.d.). 김환기. In *한국민족문화대백과사전*. Retrieved March 12, 2025, from <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0011112>
- Ma Seungjae 마승재. (2021). 김환기 회화에 나타난 도가(※)의 자연성 연구. *한국철학논집*, 71, 181-203.
- Oh Youngkeun 오영근. (2013). 차경기법을 통한 전통공간에서의 감성특성 연구. *한국 실내디자인학회 논문집*, 22(4), 78-85.
- Park Boram 박보람. (2023). 김환기 작품 속 우주를 품은 ‘청색’의 색채 상징성. *문화기술의 융합*, 9(5), 291-298.
- Whanki Museum's 10th Anniversary Exhibition 환기미술관, 개관 10주년 기념전. (2002, October 13). *서울경제*. <https://www.sedaily.com/NewsView/1HN7I3OSZR>
- Whanki Museum 환기미술관. (n.d/a). *환기미술관 특별전 수화와 향안의 집*. Retrieved March 22, 2025, from <http://whankimuseum.org/exhibitions/수화와-향안의-집/>
- Whanki Museum 환기미술관. (n.d/b). 동경/수을시대 1933-1955. Retrieved March 22, 2025, from <http://whankimuseum.org/kim-whanki/artwork/>

Whanki Museum 환기미술관. (n.d/c). *환기미술관 개관 30 주년 기념 '뮤지엄 30 년, 포럼의 공간으로'*. Retrieved March 22, 2025, from http://whankimuseum.org/exhibitions/220924_mainbuilding/

Yang Eunhee 양은희. (2018). 김환기와 환기미술관을 통해서 본 '한국적 코스모폴리타니즘'. *한국예술연구*, (19), 279-300.

ZEP. (n.d.). *2023 년 환기미술관 상반기 뮤지엄 가이드*. Retrieved March 11, 2025, from <https://zep.us/play/8rrbom>